

Á fólkafundi við Eiðisvatn 21. juli 1985:

Eirið Eiðisvatni

Seinasta vikuskiftið var gongutúrur og fólkafundur við Eiðisvatn. Fleiri hildu røður, teirra millum Jóan Hendrik Winther Poulsen, og hava vit fingið loyvi at prenta røðu hansara í heilum líki.

Tað var annars FNU, sum skipaði fyrri tiltakinum. Umleið 200 fólk luttóku.

Myndirnar hefur John Dalsgarð tikið

Fyri niti og einum ári síðan tóku feroingar upp tann sið at halda fólkafundir — aloftast langt burtur frá bygðum, uppi millum fjalla, ella sum her við eitt vakurt, óspilt vatn. Tað vóru ríkar og framsóknar hugsjónir, sum kveiktu í hetta fólkafundahald. Almennagagnlig evni vórðu høvð á lofti í røðunum, ið hildnar vórðu — fyrst og fremst stóða og rættur móðurmálsins, frælsissurningar, búskaparmál og mangt annað. Sungnir vórðu fósturlandsongir, ið tá vóru nýggir, songir, ið enn tala til okkara við sínum reina og einfalda boðskapi.

Nú á døgum er langt ímillum, at boðað verður til fólkafundir. Orsakirnar kunnu vera so ymsar til at fólkafundirnir hava mist tikið á fólkinum. Samfelag okkara er á mangan hátt vorðið flóktari og fjøltáttari enn tað var bert fyrri tveimum mannaminum síðan. Få eru tey stórmálini, ið kunnu savna tjóðina sum ein mann. Tíðin er í mongum merkt av sundurlyndi og einstaklingshuga. Vónir um miklan peningsvinnning ella buldrandi popptónleikur, tey kalla, savna størstu mannfjöldirnar. Ein lemjandi livsrør hugur at fáa pening burtur úr øllum. Fátt er so hátt ella heilagt, at tað ikki er til fals. Søluskaparandin er farin okkum so í mønu og merg, at vit uttan at blugvast ella rodna tala um at selja Føroyar — slíkt ið svikjarar av versta slag fyrr gjørd seg sekar í: at selja land sitt fyrri pening. Hetta er sjálvsagt ikki meint bókstavliga, sum tað er sagt: Meiningin við hesum løgnum orðum er at fáa utlendingar higar at ferðast og samtiðis leggja pening eftir seg. Eg nevni hetta bert sum eitt dømi um tann evnis-

bundna hugsanarhátt, ið brátt sermerkir okkum øll. Og er tað undarligt? Spádomar um húsagang og deyðan í durunum ljóða okkum í oyrum seint og tíðliga. Serkønir í búskaparmálum geva okkum alt annað enn bjartar framtíðarvónir — og alt meðan gongur dansurin um gullkálvin harðari og harðari. Eykavinningur: Ferð til Rio de Janeiro sjálvur annar við 12.000 krónum í lummanum. Stór-bingo við uttanlandsferðum sum høvðsvinningum til at fígga skemti-ferð hjá skulanæmingum suður í lond. Meðan tveir triðingar av heimsins fólki hava ikki bitan at leggja í munnin, eru vit, skuldabundnu olmussudýrin, so ovbyrjað av fiti, at slakningarskeið verða hildin víða um landið, og tað loysir seg hjá utlenskum fyrstokum at seta upp venjingarstøðir við alskyns tólum og amboðum at hjálpa upp á kroppskinnini, ið knógva undir vælferðarbyrðunum.

Og til alt kreivst orka í stórum — til hesar so-nevndu heilsustøðir — og annars til samfelagið alt. Liggur SEV lamið eina løtu, er brátt neyðarstandur undir hvørjari løn, ikki um at tala á virkjum og verksmiðjum, ið eru livsneyðug fyrri landsbúskapin.

Fáur er so mosagrógvinn ella fornur í hugsan, at hann noktar fyrri, at nútíðarsamfelagið tørvur orku, og at alt eitur at verða gjørt til tess at tryggja samfelagnum hesa orku á lagaligan hátt og so kostnaðarlítið, sum til ber. Hvat er tá eyðsæðari enn, at vit lita okkum um í landinum eftir til feingi, ið her er av at taka. Og eitt tað munabesta og lættast atkomiliga er vatnið. Men her verður SEV — sum í royndum eru vit øll — at skilja, at

mark eitur at vera fyrri, hvat tað kann loyva sær. Men tað tykir ikki.

Nú hefur felag okkara — Føroya nátturu- og umhvørvisverndarfelag — í mong ár havt sum eitt av høvðsstreimsmálum sínum at royna at bjarga frá týning teimum vøtnum, sum SEV hevur ætlanir um at byrgja. Her við hetta vakra vatn varð ein minnilig fólkafundur hildin summarið 1982 til at gera vart við tær ætlanir, ið longu tá vóru frammi um at veita allar áir av Veðranesi og norðureftir í Eiðisvatn, byrgja vatnið við høgum byrgingum við øllum teimum oyðandi og spillandi avleiðingum, ið har av standast. Síðan hevur felag okkara ikki helmað í at royna í fyrsta lagi at bjarga Eiðisvatni og síðan Fjallavatni, ið næst átti at standa fyrri skotum. Felagið vildi ikki standa sum eitt tveirball og bert mótmæla og siga nei, men royndi at vera við at finna aðrar loysnir, so at tað kundi sleppast frá at leggja hond á vøtnini, í hesum føri tá fyrst og fremst Eiðisvatn, ið tað stóð fyrst fyrri at verða tikið.

Og felagið kann av sonnum vera stolt av, at fyrstu ferð, ið kollveltandi hugsanirnar hjá tí royna SEV-manninum Páli Mikkelson vórðu bornar fram, var júst á einum nevndarfundi hjá FNU —

hesar eyðskildu hugsanir, at tað var niðan í erva, har sum mest regnar, at farast skuldi eftir vatninum. Hada er fallhæddin so mikið størri enn úr Eiðisvatni, og tí fæst so mikið meiri orka burtúr. Minni ásyniligar nátturu-broytingar høvdu staðist av byrgingum høgt uppi í avdølum, áirnar høvdu litið og einki minkað, av tí at stórt avfalsøki hevði verið eftir niðanfyrri, og best av øllum: Eiðisvatn slapp at liggja óskemt, sum tað hevur ligið frá fyrndini til gleði og gagn fyrri okkum øll — og eisini komandi ættarlið — hetta sagt við teimum orðum í huga, sum FNU hevur gjørt til síni: Landið og náttúran eru ikki bert ein arður frá forfedrunum men eins væl eitt lán frá komandi ættarliðum.

Felagið lá heldur ikki í leti, tá ið framatkvøðan skuldi vera millum bý- og bygðaráðsmenn um vatnorkuætlanirnar hjá SEV, men skrivaði hverjum einstøkum við bøn um at eira hesum vakra vatni. Hjá brævinum varð lögð litmynd av yndisligum málningi eftir Niels Kruse av Eiðisvatni eina dyrdarsummarlætu. Stórir ríttur flokkur á vatninum, laðin torvbátur á ferð um vatnið og roykurin frá torveldum víða um heidina. Yvir øllum hvílir Slættaratindur í tignarligum veldi.

Amalia Mohr eigur málningin. Hon gjørdi so væl at lata felagið nýta hann, og tað er felagið henni takksamt fyrri. Tím tað vóru bræv og mynd, ið munin gjørdi, vita vit ikki, men stórir meiriluti teirra, ið varða av SEV, bóðu tað ganga aðrar leiðir at útvega orku enn at taka vatnið. Og hvat hendir. Beint tvørtur ímóti hesum greiða svari frá bý- og bygðaráðslimum tekur SEV og heldur fram við oyðingarverki sínum, sum einki var hent. Langar og væl grundaðar blaðgreinir frá landsins fremsta manni gera ikki mun. Aheitan frá sjálvum landsins löggávutingi verður ikki vird meir enn tað pappir, hon er skrivað á. Hetta millum-kommunufelag leggur einki í, hvørki orð ella bøn teirra, ið aftan fyrri felagið standa ella landsins yvirvald. Mesti skaðin í hesum sorgarmáli er kanska, tá ið yvirfríðing-arnevndin undirmetti fríðingarnevndina fyrri Eysturoyanna og móti teirri avgerð, hon hevði tikið, gav loyvi til hetta oyðingarverk.

Mær rennur í hug íslenska skaldið og vikingurin Egil Skallagrimsson, tá ið hann hevði verið fyrri teirri stóru sorg at missa tveir synir sínar. Annar doyði av djúku og hin druknaði. Egil fekk

ikk eftir teirrar tíðar siði hevnt synir sínar og soleiðis svalt harm sín. Hann misti livshugin og legði seg at doyggja, vildi hvørki taka vatt ella turt til sín. Men dóttir hansara fekk við snildum ein mjólksoipa niður í hann, og fæstan var brotin. Hann ressaðist við aftur og fór at yrkja minnis-kvæði eftir synirnar. Tað byrjar við hesum orðum: Mjók erum tregt tungu at hræra — mikið er mær trekt tungu at røra, sum ikki undarligt var í. Hin blindi lagna hevði rænt frá honum tað dýrasta hann átti. Tað er av sonnum ikki lætt at finna orð at bera fram á hesum fundi, tí vit standa her uppi yvir einum meinum ósigri í stríði okkara fyrri at verja lands okkara náttúru og umhvørvi.

Hetta er ikki ósigur volder av blindari lagna — um so var, noyddust vit at sættast við tað og vóna, at tíðin fór at grøða sárin, men her hava menn, ið vit skuldu væntað annað av, móti øllum viti og skili felt ein dóm so eindaleysan, at tað er ikki at fata.

Hetta er eitt fritt og yndisligt vatn á fegrum lendi undir landsins hægsta fjalli. Hvat munnu gestir okkara, sum vit so altráir vilja hava til landið, halda, tá ið teir om-an av tindinum siggja